

אמנות חיה ונושמת

גישה ייחודית להוראת אמנות חזותית
המכלילה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין

לילך ששון, תשע"א

תוכן העניינים:

עמוד

6 - 3	א. רציונל
7	ב. מטרות
9 - 8	ג. עקרונות מנחים
10	ד. דרכי הוראה- למידה- הערכה
14 - 11	ה. פירוט מערך השיעורים ורשימת מקורות

א. רציונל

"אמנות חיה ונושמת" היא גישה ייחודית להוראת אמנות חזותית, שמתמקדת במפגש של הסטודנטים עם אמנות מקור ומכוונת ליצירת קשר בלתי-אמצעי עם שפת האמנות, תוך יציאה לתערוכות מגוונות ברחבי העיר. הביקורים בתערוכות מלווים בשיחה ובחקר ומתייחסים למוצגים, לאוצרות ולהקשרים השונים, שמעלה כל תערוכה. בשיעור העוקב, הסטודנטים מתנסים בסדנת יצירה, אשר משתמשת בתערוכה כנקודת מוצא וכמקור השראה, לתהליך יצירה חדש. המיזוג בין לימוד עיוני והתנסות סדנאית מעמיק את המפגש עם אמנות המקור, מאפשר הרחבת הידע והפנמה של שפת האמנות, מעניק הזדמנות לביטוי אישי ומשמש דגם דידקטי מבחינת דרכי הוראה-למידה. גישה ייחודית זו מיושמת בקורס, שאני מלמדת בחוג לאמנויות במכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין. על הגישה כמו גם על תכנית הקורס ארחיב את הדיבור בהמשך.

היציאה לשלל תערוכות מגוונות, תלויות זמן ומקום, מקנה לתכנית אפיון דינאמי ואקלקטי בשונה ממהלך ליניארי המאפיין לימודי תולדות האמנות באמצעות מצגות. בכך מתקשרת התכנית לאופייה של התרבות והאמנות הפוסט מודרניסטית, בתוכה אנו מצויים.

דוד גורביץ' כותב בספרו "פוסט מודרניזם, תרבות וספרות בסוף המאה ה-20":

" הפוסט מודרניזם הוא בעצם 'הלך נפש' (תהליך, רגישות תרבותית כוללת), סגנון אמנות ו'סגנון חיים' שדוחה כל השקפה אסנציאלית אוניברסאלית והיררכית על אודות הפרקטיקות של התרבות, ומציג תפיסה רב-קולית, קרנבלית ופלורליסטית, שמבליטה את ההבדלים שבין זהויות, תרבויות ובני אדם"¹. כלומר הפוסט מודרניזם פנה מן האמת האחת והרצף הסדיר של העניינים לעבר ריבוי אמצעים וקולות, שבירת ההיררכיות (בין נמוך לגבוה, בין פופולארי לאליטיסטי, בין קיטש לנשגב...) ואקלקטיות המתבטאת במקורות סגנוניים נרחבים, מצבורים של דימויים, טכניקות וחומרים. הריבוי הזה מזמן מורכבות וערפול מסוים אך גם שיקוף וחיבור לחיי היומיום ולעולמם של הסטודנטים הצעירים. גורביץ' מתאר את השיטוט בתוך מרחבים של תרבות וצריכה במקביל, אתרים של תרבות פופולארית וגבוהה בו-זמנית, בהם "דין מוזיאון כדין קניון"².

בין הסכנות הוא מונה שטחיות, מנייריזם, גימיקים, שעשועים טקסטואליים ריקים, טפיליות חסרת שורשים, אדישות מוסרית, ולעומת זאת מזהה יתרונות באפשרות של האמנות בת-זמננו לחלץ "קולות אחרים" ובכך לשמש סוכן של פתיחות ויצירתיות לקולות לא חתומים, בלתי קריאים, לא מיוצגים.³ בנקודה זו יש חשיבות למפגש של הסטודנטים עם הקולות השונים הבוקעים מהצפייה ביצירות האמנות הישראלית העכשווית. הקולות האלו יכולים להיות הד לעולמם שלהם או להוות חלון הצצה לעולמות אחרים של הסובבים אותם, ושל תלמידיהם לעתיד.

¹ גורביץ', ד' (1997). פוסט מודרניזם. תרבות וספרות בסוף המאה ה-20. תל אביב: הוצאת דביר, עמ' 25.

² שם, עמ' 22.

³ שם, עמ' 20.

החשיפה והביטוי השזורים באמנות הם הזדמנות לדיאלוג משמעותי בקבוצת הלומדים ושל כל סטודנט עם עצמו. בשיח התערוכה יש מקום לפרשנויות אישיות, דעות ורשמים מגוונים. בסדנת היצירה יתבטא הקול הייחודי של כל סטודנט בתהליך ובתוצר.

אם כן, הפלורליזם הטמון באמנות העכשווית, הפוסט מודרנית, יכול להוות קרקע פורייה להצמחת הקול האישי. "רק לומדים החשופים לשיטות המעודדות אותם להתמודד עם החומר שהם לומדים בכוחות עצמם, ללא חשש שדעותיהם עליו, מסקנותיהם, אופן הבנתם אותו, יידחו כלא נכונות או לא חכמות או לא ראויות להישמע, רק הם יעזו להתמודד עם תכני לימוד בהתמודדות של אמת".⁴

דיוויד פרקיס מדגיש את הפוטנציאל החינוכי של מוזיאון בתחום החשיבה, הדברים רלבנטיים גם לפוטנציאל שמזמנות תערוכות בגלריות ובחללים אחרים. פרקיס מציג את פעולתן הייחודית של יצירות האמנות במספר רבדים כגרווי מאיץ לחשיבה: ראשית, נוכחותן הפיזית בתערוכה היא "עוגן חושי" ממשי המאפשר התבוננות ומחקר ממושכים. המגע הישיר יוצר מעורבות אשר מגבירה רפלקציה, תהליך של העלאת זיכרונות, רגשות ומחשבות. ההתבוננות מגייסת סוגים שונים של קוגניציה: עיבוד חזותי, חשיבה אנליטית, הצגת שאלות, הנמקה מילולית ועוד. ובנוסף, האמנות היא רב-קישורית. כלומר מובילה להקשרים חברתיים ואסתטיים, קשר להיסטוריה, תרבות וכו'.⁵ תהליכים אלו, המזומנים לסטודנטים תוך כדי הצפייה בתערוכות, מאפשרים פיתוח אישי שלהם מחד, והתנסות שיוכלו ליישם בעתיד כמורים, מאידך.

בספר "לקראת הוראה קונסטרוקטיביסטית, בחיפוש אחר הבנה" מתווים ז'קלין ומרטין ברוקס עקרונות מנחים לתהליכי למידה קונסטרוקטיביים, המוגדרים כמעשה חינוכי המעודד בנייה פעילה של משמעות, כתחליף למתודות של אגירת ידע. דפוסי הגישה שהם מציגים יוצרים הלימה משמעותית עם שדה האמנות ועל אחת כמה וכמה עם אמנות חיה. אציין מספר נקודות השקה בולטות בין הגישה הקונסטרוקטיביסטית בחינוך לבין מפגש עם אמנות מקור:

1. הסתמכות בלמידה על מקורות ראשוניים ואתנטיים, נתונים גולמיים ותכנים מעוררים במקום ספרי לימוד וחברות עבודה (במקרה שלנו – יתרונה המובהק של תערוכה על פני רפרודוקציה או מצגת).
2. התלמידים מוחזקים כבני אדם חושבים ולא כ"לוח חלק" שהמורה חורט בו מידע.
3. עידוד שאלות של התלמידים על פני הצמדות נוקשה לתכנית הלימודים.
4. הדגשת נקודת המבט של התלמידים על פני "התשובה הנכונה" של המורה (פרשנות האמנות היא מרובת מבטים מטבעה ולכן מעודדת תובנות, רעיונות ומסקנות ייחודיות).
5. התלמידים מפיקים ידע והבנה מן הקבוצה ולא רק מעצמם (המפגש עם האמנות נערך כהתנסות קבוצתית).

⁴ לם, צ' (תשס"ב). במערבולת האידיאולוגיות. יסודות החינוך במאה העשרים. ירושלים: הוצאת מאגנס, עמ' 176.
⁵ שליטא, ר' (2001). חוויה במוזיאון. תצוגה כמרחב למידה וגילוי. מפתחות- סדרת עיונים באמנות, מס' 10, תל אביב: הוצאת סל תרבות ארצי- החברה למתנ"סים, עמ' 63 – 64.

לדברי ברוקס וברוקס הסביבות החינוכיות הקונסטרוקטיביסטיות (אלו המעודדות בנייה פעילה של משמעות) "משדרות לתלמידים את המסר החשוב שהעולם הוא מקום מורכב, שקיימות בו נקודות מבט מרובות, ושהאמת היא לעתים תכופות עניין של פרשנות".⁶

"אמנות חיה ונושמת", גישת ההוראה הייחודית, המתוארת כאן אכן מזמנת לסטודנטים מסע בשדה המורכב של יצירות האמנות, תוך מפגש מתמשך עם ריבוי הרעיונות, ריבוי אמצעי ההבעה וריבוי המופעים של שפה ייחודית זו. ממפגש למפגש הסטודנטים הרוכשים כלי התבוננות וניתוח, פרמטרים של התייחסות והערכה, הופכים מעורבים וקרובים יותר לשפה עד להיותם "מטיבי לכת" בעולם האמנות. הבניית המשמעות בכל ביקור בתערוכה יוצרת, נדבך על גבי נדבך, את הקשר לנושא ואת הביטחון העצמי להיטיב לכת במרחב האמנותי. באמצעים אלו ניתן לחתור למטרת העל שתוצג בהמשך, הפיכת "פריחה ההוראה" ל"צרכני אמנות" בחייהם האישיים ול"סוכני אמנות" בחייהם המקצועיים.

אתיחס לתיאוריה נוספת המחזקת את עצם ההתעמקות בדיסציפלינה של האמנות בתוך מרחב לימודי החינוך, הפסיכולוגיה ותחומי הדעת במכללה להוראה. פיתוח שפה במרחב ידע מסויים, דיסציפלינארי יכול למעשה, להוות תשתית למרחבי ידע אחרים.

במאמר "Disciplining the Mind" טוענים בויקס וגרדנר כי הוראה בנושאים מגוונים יוצרת הרחבה של בסיס הידע, אך יכולה להשאיר את הלומד חסר כלים להבנת סוגיות חדשות. לפיכך הם טוענים: "על מנת להבין את עולמנו המשתנה ללא הרף תלמידים נזקקים ליותר מבסיס ידע רחב, הם נזקקים למחשבה דיסציפלינארית".⁷ כל דיסציפלינה מקיימת דרכים ייחודיות לבחינת העולם הסובב אותנו. המאמר מדגים את הגישה באמצעות שלוש דיסציפלינות: היסטוריה, מדעים ואמנות. אין כוונה להפוך את כל התלמידים להיסטוריונים, למדענים או לאמנים מומחים, אלא להטמיע בהם ארבע יכולות בסיסיות, שיאפשרו להם להבין את העולם באופן דיסציפלינארי: הבנה של המטרה והיעוד של הדיסציפלינה כבסיס להבנת תחומים אחרים, בסיס ידע המאפשר תבנית חשיבה להבנת מצבים חדשים דומים, התנסות בתהליכי חקר ויכולת לפענח דרכי תקשורת דרך ההתוודעות למערכת הסמלים ולשפה של הדיסציפלינה. כלומר באמצעות החשיפה לדיסציפלינה מסוימת עובר הלומד מסע של למידה על למידה, שיכין אותו למפגש עם האתגרים הבאים. "מהפכת המידע והזמינות של מנועי החיפוש הפכו את עצם ידיעת העובדות לפחות חשובה מהיכולת לדעת איך ליישם את המידע במצבים חדשים. על מנת להצליח בחברה המודרנית, צעירים חייבים לפתח את היכולת לחשוב כמו מומחים... פיתוח חשיבה דיסציפלינארית מאפשר להתגבר על פשטנות יתר ומכין את התלמידים להתמודד עם המורכבות של העולם המודרני".⁸ דיסציפלינת האמנות, אליה אנו מתוודעים בתכנית, היא כמובן שפה מורכבת ומרובדת, לעתים חתומה ובלתי מוכרת בתחילת הדרך. באופן הדרגתי מתוודעים הסטודנטים לארבעת המרכיבים אשר נכללים במערך הלימודים בקורס:

⁶ ברוקס, ז', ברוקס מ' (1997). לקראת הוראה קונסטרוקטיביסטית. בחיפוש אחר הבנה. הוצאת מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה והאגף לתוכניות לימודים במשרד החינוך, התרבות והספורט, עמ' 3 – 22.

⁷ בויקס, מ', גרדנר, ה' (2008). לאלף את המוח לחשיבה דיסציפלינארית. בתוך: רוזנברג, ע' (עורכת) (2009). חינוך לחשיבה. לקט מאמרים מתוך Educational Leadership (עמ' 81-89). ירושלים: הוצאת גף פרסומים, משרד החינוך.

⁸ שם, עמ' 89.

1. יעוד הדיסציפלינה: ביטוי, שיקוף, העברת מסרים וכו'.
2. בסיס ידע: מרכיבי השפה, מדיומים, אמצעים אמנותיים וכו'.
3. תהליכי חקר: התבוננות, שיחה, חיפוש מקורות וזיקות וכו'.
4. דרכי תקשורת: דימוי, צבע, נרטיב, מסמן ומסומן וכו'.

עיבוי השפה שמתהווה במשך התכנית מאפשר לסטודנטים התערות בדיסציפלינה ובסיס להתמחות. יש לציין, שהסטודנטים במכללה בוחרים דיסציפלינה להתמחות (מדעים, היסטוריה, תרבות ישראל, ספרות, אנגלית, מתמטיקה או אמנויות) במקביל להשתייכותם למסלול לימודים (גיל רך, יסודי, חטיבת ביניים או חינוך מיוחד). ההתמחות בדיסציפלינה נמשכת 4 שנים וכוללת קורסים שונים: עיוניים, מעשיים ודידקטיקה של התחום. התכנית "אמנות חיה ונושמת" מהווה חלק מן המערך השלם המקנה את המומחיות בדיסציפלינה.

ב. מטרות

1. הקניית כלי התבוננות וניתוח של שפת האמנות במפגש אותנטי עם יצירות מקור ובמקביל פיתוח כלים במישור היצירתי-הבעתי בסדנה המעשית.
2. שילוב בין העיון למעשה בתחום הדעת (אמנות חזותית) כמודל המדגים זיקה הכרחית בין שני החלקים.
3. הכרות והתחברות של הסטודנטים לשדה האמנות הישראלית העכשווית, לשם קיום דיאלוג חי ופתוח עם המרחב התרבותי המקומי, אשר נושא משמעויות של היסטוריה וזהות מקומית מחד וערכים אוניברסאליים מאידך.
4. זימון מפגש עם תכנים אינדיבידואליים יצירתיים, כבסיס למפגש של הסטודנט עם עולמו הפנימי ועם קבוצת השונים בה הוא לומד.
5. הטמעת מודל הוראה משולב הבנוי באופן מדורג משלבים של התבוננות, הפנמה ויצירה, כמתודה חינוכית המתאימה גם לתחומי דעת אחרים.
6. הקניית מונחים ומושגי יסוד:
מונחי תצוגה ואוצרות: חלל תצוגה, אמן, אוצר, קהל יעד, טקסט-קיר, קטלוג, תערוכת יחיד, תערוכה קבוצתית, תערוכת נושא, רטרוספקטיבה, אוסף, מוזיאון, גלריה, חלל אלטרנטיבי.
מדיומים: רישום, ציור, פיסול, הדפס, וידאו ארט, מיצב, מיצג.
טכניקות וחומרים: רישום (עיפרון, פחם...), ציור (שמן, אקריליק, אקוורל... וסוגים שונים של מצע), פיסול, הוספה או גריעה (אבן, חומר קרמי, עץ, ברונזה...), צילום, סנפ-שוט או צילום מבוים, קולאז', אסמבלאז', טכניקה מעורבת.
סגנונות ודרכי ביטוי: ריאליסטי, פיגורטיבי, מופשט, אקספרסיבי, סימבולי, מושגי.
אמצעים אמנותיים: צבע, קומפוזיציה, קו וכתם, פרספקטיבה, אור וצל, פרופורציה, נקודת מבט, מסה וחלל, סימטריה וא-סימטריה.
מונחי המשגה: דמוי, סמל, מטאפורה, נרטיב, מסמן ומסומן, לוקאלי-אוניברסלי.

מטרת העל

יצירת דיאלוג מעמיק ונגיש עם שפת האמנות, תוך רכישת ידע, חוויה ומעורבות מצטברת בתחום, על מנת לפתח את "פרח-ההוראה" כ"צרכן תרבות" בהווה וכ"סוכן תרבות" של תלמידיו בעתיד.

ג. עקרונות מנחים

1. התכנית מדורגת בקו מתפתח ובאופן ספירלי במספר רבדים:
  - א. מן הקרוב אל הרחוק: נפתח במפגש עם יצירות האמנות המוצגות דרך קבע במרחב המחיה שלנו במכללה (כגון, עבודות הקרמיקה של פיקאסו מאוסף שרלוט ברגמן בספריה), נמשיך לגלריה במכללה ואח"כ נצא לרחבי העיר ירושלים.
  - ב. מן הקונוונציונלי אל האלטרנטיבי: נבקר במספר גלריות קונוונציונליות על מנת להתוודע לבסיס ולנורמות של תצוגה, ובהמשך נצא גם אל החללים האלטרנטיביים.
  - ג. מן המוצג אל האוצרות: הרחבת מעגלי ההקשר. נתחיל מהמעגל הראשון של מפגש עם יצירות האמנות, נמשיך למעגל השני בו נפגוש אמנים ונרחיב למעגל ההקשר השלישי, בו נשוחח גם עם אוצרי תערוכות.
2. התערוכות יפרסו בפני הסטודנטים מגוון מדוימים (ציור, פיסול, צילום, מיצבים, וידאו ארט), טכניקות וחומרים, סגנונות והשקפות עולם, אמנותיות וחזן-אמנותיות. המישורים השונים יאפשרו ביטוי והד לעולמות השונים מהם באים תלמידינו (גילאים, מגזרים, מגדר, רקע אידיאולוגי).
3. התכנית שואפת ליצור הכרות רחבה ומגוונת עם שדה האמנות הישראלית העכשווית, תוך ניצול המשאבים המצויים ברחבי העיר ירושלים. משאבים אלו כוללים: גלריות רגילות, גלריות שיתופיות כגון: "אגריפס 12", גלריות קהילתיות כגון: "ברבור", גלריות חברתיות כגון: הגלריה במתנ"ס מוסררה והגלריה החברתית במכללת דוד ילין, גלריות בבתים פרטיים כגון: "אספייס 10", גלריות בבת-הספר הגבוהים בעיר כגון: מוסררה, מכללת הדסה, בצלאל ומכללת דוד-ילין, גלריות במוסדות תרבות כגון: תיאטרון ירושלים, בית אבי-חי, משכנות שאננים, בית שמואל וסינמטק ירושלים. חללים אלטרנטיביים כגון: "מעמותה" בעין כרם. כמו כן, השלוחה המוזיאלית בבית אנה טיכו (הרב קוק 9), בית האמנים (שמואל הנגיד 12), הגלריה בסדנאות ההדפס (שבטי ישראל 38). ובנוסף, יצירות אמנות המצויות בחללים ציבוריים, כגון: פסלי חוצות, "חלונות ארדון" בספריה הלאומית, ציורי הקיר של אברהם אופק בבניין הדואר המרכזי ובביה"ס "אגרון" ו"סטון" בקרית יובל ועוד.
4. בחירת לוח התערוכות נעשית באופן גמיש, בהתאם לקשת האפשרויות בזמן הנתון, תוך דגש על איכות אמנותית, רלוונטיות ועניין שמזמנת כל תערוכה. וכן, בהתאם לתהליכים ולמוקדי עניין המתהווים במהלך הלמידה, כגון הקשרים הנוצרים בין תערוכות שונות או תמות ושאלות העולות בסדנאות היצירה.

5. פער של שבוע בין הצפייה בתערוכה לבין הסדנה המעשית, מאפשר שקיעה של הרשמים והתכנים, הצפת משמעויות חדשות, היזכרות בהקשרים שונים של חיי היומיום והלימודים והפנמה הדרגתית ומעמיקה של הגרעין האובייקטיבי (שפת האמנות), והליבה הסובייקטיבית (חוויה, תובנה, התחברות אישית).

6. ייחודה של התכנית בשילוב בין מהלכים מקבילים של צפייה באמנות לבין מהלכים של יצירה. ההתפתחות נבנית מן ההיזון החוזר בין שני התהליכים, הצפייה מזינה את תהליכי היצירה בסדנה ולהיפך.

ד. דרכי הוראה – למידה – הערכה

מעורבות

התכנית דורשת נוכחות רציפה ומעורבות פעילה של המשתתפים, כולל מערך הסעות פנימי מחייב.

ביקור בתערוכה

כל ביקור בנוי מהתבוננות ומשיח. ההתבוננות נועדה לדיאלוג ראשוני של הסטודנט עם המוצגים, לשם הבניית משמעות מן המרכיבים החזותיים, הרעיונות ודרכי הביטוי הטמונים ביצירות. השיח נועד להפגיש בין הפרשנויות השונות של הסטודנטים, ולהרחיב את היריעה להקשרים אמנותיים, תרבותיים ואחרים העולים מן התערוכה.

התנסות בסדנה

בסדנה מתרחש תהליך יצירה אישי, המתייחס לאספקט מסוים מתוך התערוכה שביקרנו בה. המשימה נבנית כאתגר פלסטי, המאפשר העמקה נוספת ברשמי התערוכה מחד, ומאיץ יצירתי מאידך. לעתים הקשר הוא הנושא או הטכניקה, אולם בדרך כלל מדובר במהות מופשטת יותר העולה מן התערוכה כגון גישה או תמה שהיוותה תשתית ליצירות. בסדנה מתאפשר ביטוי אישי של כל סטודנט והזדמנות להמרת החוויה האינטלקטואלית והרגשית מן הצפייה לעבר מרחב של ביטוי חזותי.

מטלת סיום

מטלת הסיום משקפת וממזגת את תהליכי הלמידה בתכנית. היא מורכבת מביקור עצמאי בתערוכה, למידתה תוך התבוננות ושימוש בעזרים כגון: קטלוג, טקסט קיר, מידע ספרייתי או אינטרנטי אודות האמן או האמנים. הסטודנט מגיש עבודה כתובה המתארת ומנתחת את התערוכה באמצעות הכלים והמושגים שרכש, החל במוצגים, המשך ברובד האוצרותי וכלה במסרים וברעיונות שעולים ממנה. בנוסף, יוצר הסטודנט יצירה חזותית בהשראת התערוכה.

השעורים האחרונים יוקדשו להצגת הפרויקטים. כל סטודנט יציג את התוצר המשולב של עבודתו העיונית והחזותית לקבוצת הלומדים. כך זוכה הקבוצה לחשיפה לכ- 20 עד 25 תערוכות נוספות ברחבי העיר והארץ ולדיון אודותיהן במתכונת שהותוותה והופנמה במהלך התכנית.

הערכה

הערכה בסיסית ניתנת על השתתפות ומעורבות פעילה לאורך התכנית.

ההערכה למטלת הסיום מורכבת משלושה חלקים:

1. העבודה העיונית – נמדדת ביכולת של הסטודנט לסקור ולנתח את התערוכה שבחר מאספקטים רחבים, תוך שימוש במושגים שנרכשו לאורך התכנית, התייחסות כפולה למוצגים ולאוצרות, רובד אובייקטיבי (מה מוצג וכיצד) ורובד סובייקטיבי (פרשנות).
2. היצירה החזותית – נמדדת באיכותה, בקשר המתקיים בינה לבין התערוכה שבהשראתה נוצרה (כמובן, הקשר אינו צריך להיות ישיר, כפי שהודגם בסדנאות במהלך השנה). וכן נבדקת הזיקה בגוף היצירה בין הרעיון לתוצר – בחירת הטכניקה, החומרים ודרך הביטוי.
3. ההגשה – מכיוון שהתכנית הינה במסגרת לימודי חינוך והוראה, ניתנת חשיבות לאופן הצגת התערוכה שנצפתה והיצירה שנוצרה, מול קבוצת הלומדים.

ה. פירוט מערך השיעורים ורשימת מקורות

שיעור מס'	תערוכה	מושגים ודגשים	סדנה	מושגים ודגשים
1-2	"מתחת לאף", סיור במכללת "דוד ילין": 1. תערוכת הדפסים של יהודית ילין גינת. 2. תערוכת רפרודוקציות דידקטית בספריה. 3. עבודות הקרמיקה של פיקאסו מאוסף שרלוט ברגמן.	מקור (פיקאסו) -הדפס (יהודית ילין גינת) -רפרודוקציה (תערוכת נושא דידקטית). -קו מנחה לתערוכה (נושא, אמן, תקופה, טכניקה וכו').	יצירת מיני תערוכת נושא מתוך אוסף גלויות.	תערוכת נושא. -הקשרים וזיקות בשפת האמנות.
3-4	תערוכה בגלריית המכללה (תערוכות מתחלפות ארבע פעמים בשנה, אוצרת: מימי סמילן).	אמן -אוצר -ארגון היצירות בחלל -טקסט קיר -נושא -אמצעים אמנותיים -קשר בין החזותי לרעיוני.	סדנת יצירה בעקבות המפגש בגלריה. עיסוק במוטיב, בנושא, במדיום או במהות רעיונית מתוך התערוכה.	מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה
5-6	תערוכה בגלריה בעיר	גלריה -מאפייני החלל -מאפייני התערוכה (אמן, מדיום, טכניקה, דרכי ביטוי, מסר...) -טקסט קיר וקטלוג -פרשנות	סדנת יצירה בעקבות המפגש בגלריה. עיסוק במוטיב, בנושא, במדיום או במהות רעיונית מתוך התערוכה.	מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה
7-8	יצירות קבע במתחם האוניברסיטה העברית בגבעת רם: 1. תבליט אבן של יצחק דנציגר 2. קירות קרמיים לאורך השדרה – ז'אן דוד, גדולה עוגן ואהרון כהנא 3. "חלונות ארדון" הויטראז' בספריה הלאומית	-אמנות במרחב ציבורי (מונומנטאליות, חומרים עמידים, נהירות תוכנית, אידיאולוגיה ואסתטיקה). -קשר בין אמנות וארכיטקטורה -דרכי ביטוי באמנות הישראלית: 1. אמנות כנענית 2. אמנות מופשטת 3. אמנות סימבולית -מדיומים: תבליט אבן, תבליט קרמי, ויטראז'.	תכנון "קיר ציבורי" למרחב ספציפי במכללה. חשיבה בהקשרים של ארכיטקטורה, ייעוד ומסר. סקיצה בקנה מידה.	-מרחב ציבורי -סקיצה -קנה מידה -אמנות בשירות רעיון -קשר בין רעיון לדימוי, צורה, צבע וכו'...

<p>אמצעים- אמנותיים בשירות התוכן</p>	<p>יצירה אישית שיכולה להצטרף לשרשרת המוצגים שראינו מבחינת התוכן</p>	<p>אמנות בהקשר חברתי -מסרים ודרכי ביטויים (מדיומים, אמצעים אמנותיים וכו')</p>	<p>גלריה חברתית</p>	<p>9-10</p>
<p>מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה</p>	<p>סדנת יצירה בעקבות המפגש בגלריה. עיסוק במוטיב, בנושא, במדיום או במהות רעיונית מתוך התערוכה.</p>	<p>מקורות היצירה, תהליכים ודרכי עבודה -ביוגרפיה של האמן -הקשרים לאמנות ישראלית מקומית ולאמנות עכשווית כללית -יחסי אמן - קהל</p>	<p>תערוכה שנייה בגלריית המכללה. שיח גלריה עם האמן</p>	<p>11-12</p>
<p>חומרי גלם ליצירה תהליכי חשיבה מודע ותת מודע</p>	<p>תהליכי הכנה לקראת יצירה: כתיבה, סקיצות, התבוננות באמני עבר, הקשרים יומיומיים, אישיים וזרימה אסוציאטיבית. עבודה בפורמט של פנקס.</p>	<p>תהליכי יצירה: מרעיון לביצוע -בחירת מדיום, טכניקה, חומר וכו' -הסטודיו כמרחב אישי</p>	<p>ביקור בסדנת אמן (בסדנאות האמנים בתלפיות, במתחם טדי או בסטודיו פרטי)</p>	<p>13-14</p>
<p>מרכיבי החלל כמעניקי משמעות</p>	<p>יצירת עבודה אישית ותכנון חלל אוטופי עבודה</p>	<p>תצוגה מוזיאלית -סוג תערוכה (נושא, יחיד, קבוצתי וכו') -מאפייני חלל התצוגה (בשני המקומות החלל נושא משמעות מייעודו הקודם) -כותרות, טקסט קיר וקטלוג -תפקיד המוזיאון (שימור, קביעת טעם, חוויה, העברת מסרים וכו')</p>	<p>תערוכה בחלל מוזיאלי (כגון בית טיכו או מוזיאון "על התפר")</p>	<p>15-16</p>
<p>"סייט ספסיפיק" -יחסי אמנות וקהל</p>	<p>יצירת פסלים ומיקומם בחלל אלטרנטיבי במכללה, כגון: הספרייה, אולם הספורט, מעבדת מחשבים, חדר מורים, קפיטריה...</p>	<p>חלל אלטרנטיבי -"סייט ספסיפיק" -פלורליזם מול אליטיזם</p>	<p>תערוכה בחלל אלטרנטיבי</p>	<p>17-18</p>

19-20	תערוכה שלישית בגלריית המכללה. מפגש משולש: אמן, אוצר, קהל	-ייחודה של התערוכה -תהליך האוצרות -יחסי אוצר – אמן -ניסוח ופרשנות	סדנת יצירה בעקבות המפגש בגלריה. עיסוק במוטיב, בנושא, במדיום או במהות רעיונית מתוך התערוכה.	-מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה
21-22	גלריה במוסד תרבות (תיאטרון ירושלים, בית אבי חי, בית שמואל, הסינמטק וכו')	-מוסד תרבות -קהל יעד -אמנות כדיאלוג -מגבלות של חלל נתון (שטיח אדום, קירות שיש, שילוט וכו')	סדנת יצירה בעקבות המפגש בגלריה. עיסוק במוטיב, בנושא, במדיום או במהות רעיונית מתוך התערוכה.	-מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה
23-24	סיוור פיסול ברחבי העיר: "מחווה לירושלים" / אלכסנדר קלדר, "הגולם" / ניקי ד'סנפאל, "מעלות" / עזרא אוריון, "עמודי הזית" / רן מורין.	-פיסול חוצות -קשר בין פסל לסביבה -שימור -מונומנטאליות -טכניקה, חומר, צבע, מסה וחלל	יצירת דגם לפסל המיועד למקום ספציפי ברחבי העיר ירושלים	-תלת מימד -דגם וקנה מידה -קשר בין צורה, חומר, צבע... לרעיון
25-26	תערוכה בחלל של בית ספר גבוה לאמנות (מכללת הדסה, מוסררה, התיאטרון החזותי, בצלאל) פגישה עם אוצר ושיחה אודות יעדי הגלריה.	-יחסי אמן – אוצר – קהל בתוך בית ספר גבוה לאמנות -הגלריה כהצהרת זהות של מקום -מבני כוח בעולם האמנות	סדנת יצירה בעקבות המפגש בגלריה. עיסוק במוטיב, בנושא, במדיום או במהות רעיונית מתוך התערוכה.	-מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה
27-28	בית האמנים – מקבץ תערוכות. מפגש עם מגוון התערוכות, סיפורו של המקום (מבצלאל של שץ ועד לבית אגודת האמנים הירושלמיים)	-התאגדות של אמנים לצרכי תצוגה. -צפייה מפוצלת בתערוכות שונות תחת קורת גג אחת	יצירה המתייחסת ל"גלגולו של מקום": "בית נהרי" במכללה (ביתו של אב הבית המיתולוגי שהפך לארכיון המכללה). ביקור בארכיון, סיפור המקום ויצירת קולאז' בהשראתו.	-מקום וזהות -קולאז'
29-30	תערוכה רביעית בגלריית המכללה. שיח גלריה וסקירה השוואתית של הגלריה לאורך השנה	-תצוגה בהקשר של חלל וזמן -תכנית תערוכות	סדנת יצירה בחלל הגלריה. סימנים ועקבות מארבעת התערוכות שהוצגו במשך השנה בגלריה, טכניקה מעורבת.	-מושגים של שפת האמנות הקשורים לסדנה
31-32	הגשות סיום. כל סטודנט מציג תערוכה שצפה בה ויצירה אישית שיצר בעקבותיה. היחידה מהווה חשיפה מרוכזת לתערוכות מגוונות, תוך מתן דגש על שימוש במערך המושגים, שנרכשו לאורך התכנית.			

רשימת מקורות

אזולאי, א' (1990). המוזיאון החדש הגדרות ותפקודים. בתוך: יחיאל, ט', יפה, נ', מאיר, ו', עיר-שי, מ' (עורכות) (תש"ס). גלריה של מאמרים (עמ' 98-118). ירושלים: הוצאת "מעלות".

אקו, א' (2011). מן הצורות המופשטות אל מעמקי החומר (פרק 16). היופי של התקשורת (פרק 17). בתוך: אקו, א' (2011). תולדות היופי. אור יהודה: הוצאת כנרת זמורה-ביתן.

גרויס, ב' (2009). אמנות בעידן הביו-פוליטיקה: מעבודת אמנות לתיעוד אמנות ולאמנות כתיעוד (עמ' 63-76). על האוצרות (עמ' 51-62). בתוך: גרויס, ב' (2009) כוח האמנות. תל אביב: הוצאת פיתם.

דירקטור, ר' (2005). אמנות עכשווית אני מדברת אליכם. תל אביב: הוצאת סל תרבות.

מאור, ח' (תש"ס). פוסט-מודרניזם: מיתה יפה, מבוא ידיותי לפוסט-מודרניזם. בתוך: יחיאל, ט', יפה, נ', מאיר, ו', עיר-שי, מ' (עורכות) (תש"ס). גלריה של מאמרים (עמ' 127-142). ירושלים: הוצאת "מעלות".

מנדלסון, א' (עורך) (2008). זמן אמת: אמנות בישראל 1998-2008. ירושלים: מוזיאון ישראל.

שליטא, ר' (2001). חוויה במוזיאון. תצוגה כמרחב למידה וגילוי. מפתחות-סדרת עיונים באמנות, מס' 10, תל אביב: הוצאת סל תרבות ארצי-החברה למתנ"סים.

*מקורות נוספים יותאמו למערך התערוכות השנתי